

הלכות שביתת עשור פרק א

מצוות הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות, שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן,

- א' - לשבות בו ממלאכה,
 - ב' - שלא לעשות בו מלאכה,
 - ג' - להתענות בו,
 - ד' - שלא לאכול ולשתות בו.
- וביאור כל המצוות האלו בפרקים אלו.

מניין המצוות הקצור

(קסד) להתענות בעשירי בו שנאמר 'בעשור לחדש תענו את נפשיכם' (ויקרא טז, כט).

(קסה) לשבות ביום הצום שנאמר 'שבת שבתון' (ויקרא טז, לא).

(שכו) שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים שנאמר בו 'וכל מלאכה לא תעשו' (ויקרא כג, כח).

(קצו) שלא לאכול ביום הצום שנאמר 'כי כל הנפש אשר לא תעונה'

(ויקרא כג,כט).

ספר המצוות

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קסד

והמצוה הקס"ד היא שצונו להתענות בעשירי מתשרי והוא אמרו יתעלה תענו את נפשותיכם ובא הפירוש בספרא תענו את נפשותיכם ענוי שהוא אבוד נפש ואי זה זה אכילה ושתייה.

וכן באה הקבלה (יומא רפ"ח עג ב וספרא דלקמן) שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

ושהשביתה מחויבת מאלו הפעולות כלם מאמרו בו (אמור כג) **שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם** כאילו הוא יאמר שחובה בו השביתה המיוחדת במלאכות והמעשים והשביתה המיוחדת במזון הגוף וקיומו ולכן אמר שבת שבתון.

ולשון ספרא מגין שיום הכיפורים אסור ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה תלמוד לומר שבת שבתון שבות.

כלומר השביתה מאלו כולם עד שיגיע הענוי:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קסה

והמצוה הקס"ה היא שצונו לשבות ביום זה מן המלאכות והמעשים והוא אמרו יתעלה (אמור כג) **שבת שבתון הוא לכם**. וכבר בארנו פעמים אמרם בו האי שבתון עשה הוא:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שכט

והמצוה השכ"ט היא שהזהירנו מעשות מלאכה ביום הכפורים והוא אמרו בו (אח"מ יו אמור כג פנחס כט) כל מלאכה לא תעשו. והעובר על לאו זה במזיד חייב כרת כמו שבאר הכתוב (אמור) ואם היה שוגג יקריב חטאת קבועה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בביצה ובמגלה (ז ב) וזולתם:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה קצו

והמצוה הקצ"ו היא שהזהירנו מאכול בצום כפור. ולא באה בתורה אזהרה לפעל הזה אבל זכר העונש וחייב כרת למי שאכל וידענו שהאכילה מוזהרת ממנו. והוא אמרו (אמור כג) כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה. ובתחלת כרתות כשמנו מחוייבי כרת מנו בכללם האוכל ביום הכפורים וביארו שם שכל מה שחייבין עליו כרת הוא מצות לא תעשה חוץ מפסח ומילה. הנה כבר התאמת שהאכילה ביום הכפורים מצות לא תעשה ולפיכך חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת קבועה כמו שבארו בתחלת כרתות וכמו שהתבאר במסכת הוריות (מתני' ח א ופיה"מ) שזה הדין לא יתחייב אלא במצות לא תעשה לבד לאמרו יתעלה במחוייבי חטאת קבועה (ויקרא ד) אחת מכל מצות י"י אשר לא תעשינה.

ולשון ספרא (אמור פי"ד ה"ט) כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה הרי זה עונש ענוי אבל אזהרה לענוי ליום עצמו לא שמענו כשהוא אומר עונש מלאכה שאין תלמוד לומר שכבר קל וחומר הוא מה אם ענוי שאינו נוהג בימים טובים ובשבתות הרי הוא ענוש עליו מלאכה שהיא נוהגת בימים טובים אינו דין שיהא ענוש עליה אם כן למה נאמר עונש מלאכה לתלמוד

ממנה אזהרה לענוי מה עונש מלאכה לאחר אזהרה אף עונש ענוי לאחר אזהרה. הנה התבאר מה שאמרנוהו. ומשפטי מצוה זו כבר התבארו בסוף מסכת יומא (עג ב, עד א, עט - פד ב):

מעניין שזה אצל איסורי אכילה אחרי איסור זולל וסובא ולפני חמץ בפסח אולי סבר כאן שזה גם הגבלה על אכילת תענוג כעין שפירש על טעם עריות

פרק א

מצוות השביתה ממלאכה ואכילה

שביתה ממלאכה

מצוות שביתה ממלאכה

א.

מצות עשה לשובות ממלאכה בעשור לחודש השביעי, שנאמר "שבת שבתון הוא לכם" (ויקרא כ"ג:ב),

וכל העושה בו מלאכה - ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר "ובעשור וכו' כל מלאכה לא תעשו" (במדבר כ"ט:ז).

ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה?

אם עשה ברצונו בזדון - חייב כרת,

ואם עשה בשגגה - חייב קרבן חטאת קבועה:

ב.

סקילה וחטאת

כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה - חייבין על זדונה בעשור כרת.
וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת - חייבין עליו קרבן חטאת ביום
הכיפורים.

שבות

וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה - אסור לעשותו
ביום הכיפורים,

ואם עשהו - מכין אותו מכת מרדות כדרך שמכין אותו על השבת.

טלטול

וכל שאסור לטלטלו בשבת - אסור לטלטלו ביום הכיפורים.

אמירה או עשייה לכתחילה

וכל שאסור לאומרו או לעשותו לכתחילה בשבת - כך אסור ביום הכיפורים.
כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכיפורים בענינים אלו אלא שזדון מלאכה
בשבת בסקילה, וביום הכיפורים בכרת:

היתרים מיוחדים ביום הכיפורים

ג.

ומותר לקנב את הירק ביום הכיפורים מן המנחה ומעלה.

ומה הוא הקינוב? שיסיר את העלים המעופשות, ויקצץ השאר ויתקן
אותו לאכילה.

וכן, מפצעין באגוזין ומפררין ברימונים מן המנחה ומעלה, מפני עגמת נפש.
יום הכיפורים שחל להיות בשבת - אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים
ובפרידת רימונים כל היום.

וכבר נהגו העם בשנער ובמערב שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא כשבת לכל:

שביתה מאכילה ושתייה

אכלה ושתייה

ד.

מצות עשה אחרת יש ביום הכיפורים, והיא לשבות בו מאכילה ושתייה, שנאמר **"תענו את נפשותיכם"** (ויקרא ט"ז:כ"ט), מפּי השמועה למדו: עינוי שהוא לנפש זה הצום.

וכל הצם בו - קיים מצות עשה,

וכל האוכל ושותה בו - ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר **"כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה"** (ויקרא כ"ג:כ"ט), מאחר שענש הכתוב כרת למי שלא נתענה, למדנו שמוזהרין אנו בו על אכילה ושתייה.

וכל האוכל או השותה בו בשוגג - חייב קרבן חטאת קבועה:

רחיצה סיכה נעילת הסנדל ובעילה

ה.

וכן למדו מפּי השמועה שאסור לרחוץ בו, או לסוך, או לנעול את הסנדל, או לבעול. ומצוה לשבות מכל אלו כדרך ששובת מאכילה ושתייה, שנאמר **"שבת שבתון"** (ויקרא ט"ז:ל"א, ויקרא כ"ג:ל"ב) - **שבת** - לענין מלאכה, ו**שבתון** - לענינים אלו.

ואין חייבין כרת או קרבן אלא על אכילה ושתייה בלבד, אבל אם רחץ או סך או נעל או בעל - מכין אותו מכת מרדות:

1.

כשם ששבות מלאכה בו בין ביום בין בלילה, כך שבות של עינוי בין ביום בין בלילה.

וצריך להוסיף מחול על קודש בכניסתו וביציאתו, שנאמר "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש מערב מערב" (ויקרא כ"ג"ב), כלומר התחיל לצום ולהתענות מערב תשעה סמוך לעשירי, וכן ביציאה שוהה בעינוי מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי, שנאמר "מערב עד ערב תשבתו שבתכם" (ויקרא כ"ג"ב) :

2.

נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על קודש - אין ממחין בידן, שלא יבואו לעשות בזדון, שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו, והנח להן שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

וכן כל הדומה לזה: